

Svampe

**Natur/Teknologi
Mellemtrinnet**

Indhold

- Mål for emnet - Startevaluering
- Svampe – plante eller dyr
- Svampes opbygning
- Symbiose og Parasitisme
- Nedbrydning – skovens skraldemænd
- Identifikation til svampejagt
- Feltundersøgelse i skoven – elevark
- Mål for emnet - Slutevaluering

Mål for emnet - Startevaluering

Målet med emnet er, at eleverne:

- kan beskrive fotosyntese og respiration som led i en klassifikation af plante- og dyrerige.

- kan argumentere for, hvorfor svampe er hverken plante eller dyr

- kan ved brug af fagbegreber beskrive svampens opbygning

- kan sammenligne begreberne symbiose og parasitisme

- kan komme med eksempler på, hvordan svampe lever såvel symbiotisk som parasitisk

- kan beskrive nedbrydningen, der sker i skovbunden

- kan artsbestemme udvalgte svampe ud fra deres opbygning og udseende

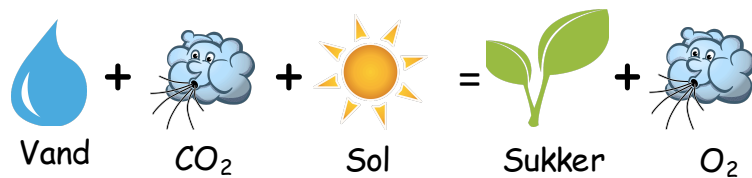

Svampe – plante eller dyr?

Svampe er ikke rigtig planter og ikke rigtig dyr. De har deres helt eget rige. De vokser i jorden eller på træer og er immobile (har ikke mulighed for at flytte placering). På den måde minder de om planterne i planteriget. Men i modsætning til planterne kan de ikke selv danne den energi, de har brug for til at vokse, og derved minder de om dyrene i dyreriget.

Planter kan normalt selv danne den energi, de skal bruge til at leve. De kan danne den i bladene i det, man kalder grønkornene. De kan ved brug af vand, CO_2 og sollys danne sukker, som de så bruger til at leve og vokse med. Den proces kaldes fotosyntese.

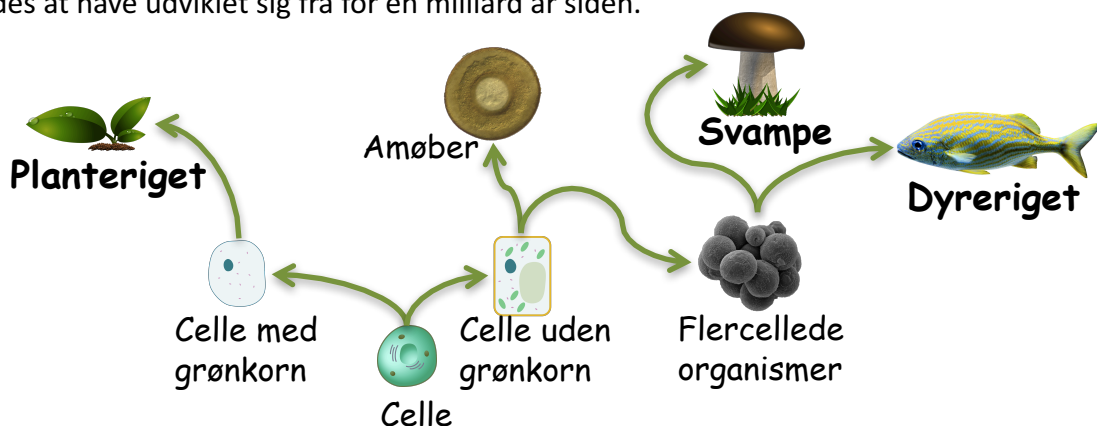

Det kan mennesker og andre dyr ikke. Vi får energi til at leve og vokse fra den mad, vi spiser. Energien, fra den mad vi spiser, omdannes til sukkerstof. Vi optager sukkerstoffet og sender det i passende mængder ud i vores blod. Det kaldes blodsukker. I vores celler omdanner vores mitokondrie blodsukkeret til energi, cellen kan bruge. Den proces kaldes respiration.

Svampe har ingen grønkorn, og kan derfor ikke selv danne den energi, de skal bruge. I virkeligheden er svampe nok nærmere beslægtede med dyr end med planter. Svampe skaffer sig nemlig energi ved at omdanne organisk stof til CO_2 og vand ved respiration ligesom os mennesker og andre dyr. Svampene lever på den måde af at nedbryde organisk materiale – levende eller dødt – eller leveret af andre planter.

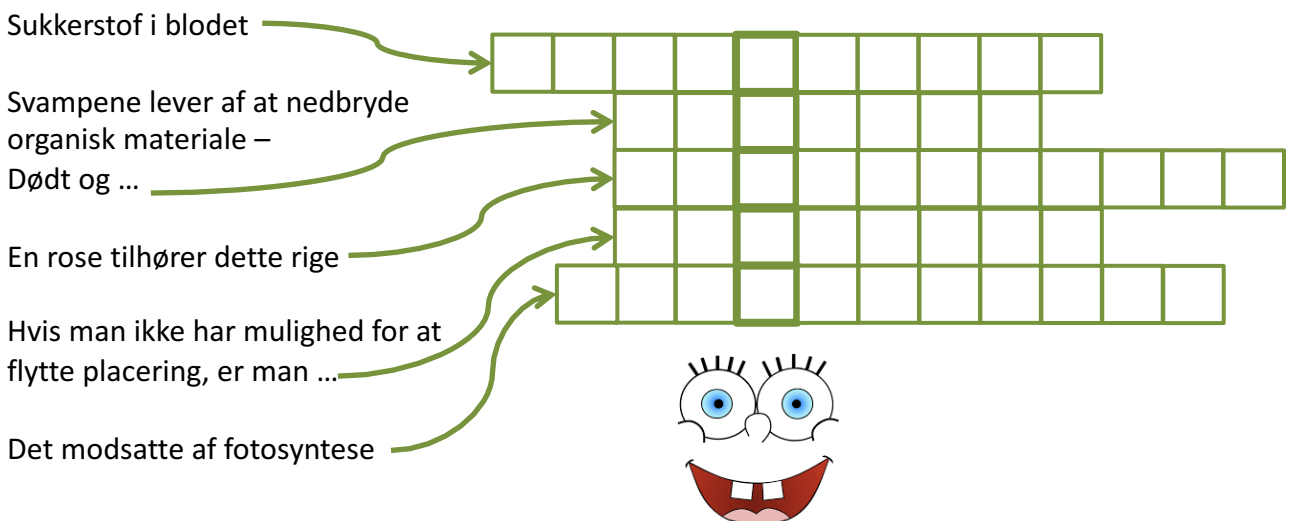
I dag anses svampe for at høre til et selvstændigt rige - adskilt fra både planter og dyr, som de formodes at have udviklet sig fra for en milliard år siden.

Ordforklaringer

Træk streg mellem ord og den rigtige forklaring

Fotosyntese	☐	☐ Proces hvor sukker omdannes til energi, vand og CO ₂
Respiration	☐	☐ Findes i bladceller. Kan lave fotosyntese.
Grønkorn	☐	☐ Dyreriget
Mitokondrie	☐	☐ Proces hvor vand, CO ₂ og sollys danne sukker
Svampe lever af	☐	☐ Planteriget.
Riget, som svampene tilhører	☐	☐ Findes i dyreceller. Kan omdanne sukker til energi
		☐ Et rige helt for sig selv
		☐ Findes i planteceller. Kan omdanne sukker til energi
		☐ Proces hvor vand, O ₂ og sollys danne sukker
		☐ At nedbryde organisk materiale

Svampes opbygning

For at forstå mere om svampene, må vi se på deres opbygning.

1. Frugtlegerne, som er den del af svampen, der vokser over jorden.

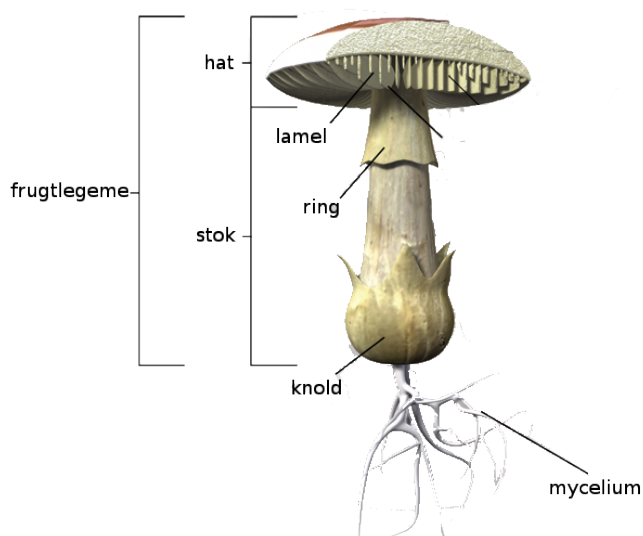
1. Hat

1. På undersiden af hatten er der ofte lameller eller rør. Heri er svampens sporer.

2. Stok

1. På stokken kan der være ring og sæk

2. Den nederste del af stokken kaldes knolden

2. Svampens rødder kaldes mycelium

Frugtlegerne bruges, når svampen skal formere sig til nye svampe. Inden i frugtlegerne har svampene sporer. Sporerne er svampens frø, som den kan sprede med vinden eller ved hjælp af skovens dyr.

Svampens rodnet lever godt gemt som lange tynde tråde under jorden, inde i træer eller andre steder, hvor svampen kan skaffe sig mad og vand. De tynde tråde kaldes tilsammen for svampens mycelium. Det kan minde om et helt stort edderkoppennet, der er vævet ind i jorden.

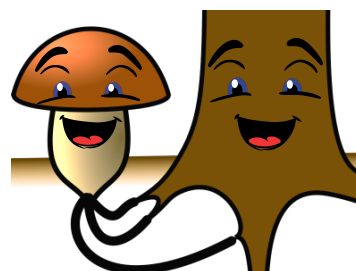

Svampe lever især af sukker, som de enten får fra andre planter eller i form af cellulose, som de får, når de nedbryder organisk materiale. Cellulose kan være meget svært at nedbryde. Der er ikke nogle pattedyr, der kan nedbryde cellulose. Køer, får og hjorte får alle hjælp af bakterier og gærsvampe i tarmene til at nedbryde cellulosen. Men svampe kan godt nedbryde cellulose. De kan nedbryde det til simple suktermolekyler, som de derefter optager med deres rødder, deres mycelium.

Nogle svampe hjælper andre organismer, og får mad som betaling for hjælpen. Når to forskellige organismer lever sammen og hjælper hinanden, hvor begge parter har fordele ved det, kaldes det for symbiose.

Svampe kan samarbejde med planter under jorden.

Svampens mycelium vokser sammen med planternes rødder. Det gør deres fælles rodnet større.

Svampes opbygning

Træk streg mellem forklaringen og det rigtige ord

Hvad hedder svampens rødder?	☐	☐ Spind
		☐ Mycelium
		☐ Knold
Hvad bruges svampens frugtlegereme til?	☐	☐ Til pynt
		☐ Til at lave fotosyntese
		☐ Til at formere sig
Hvad hedder svampens frø?	☐	☐ Spore
		☐ Pore
		☐ Svore
Hvad bruger svampen sine rødder til?	☐	☐ At lave fotosyntese
		☐ Til at holde sig fast i blæsevejr
		☐ Til at få mad og vand
Svampe lever af?	☐	☐ Små dyr
		☐ Vand og sollys
		☐ Sukker og cellulose

Sæt navne på svampens bestanddele. Skriv også, når det er muligt, hvad hver enkelt del bruges til.

Symbiose og Parasitisme

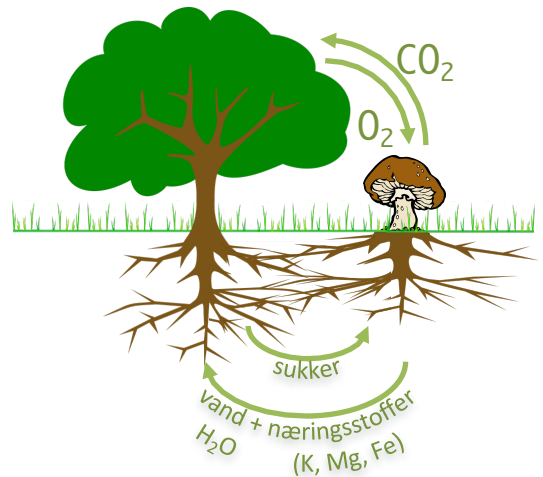
Symbiose

Svampe kan danne symbiose med de større af skovens planter. Svampens mycelium vokser sammen med planternes rødder. Det gør deres fælles rodnet større.

Svampen hjælper planterne med at optage vand og næringsstoffer fra jorden. De deles med planten via deres fælles rodnet.

Planten giver til gengæld svampen mad i form af sukkerstoffer. Som ligeledes sendes til svampen gennem rodnettet.

Svampen ånder via respiration. Det betyder, at den ved hjælp af ilt og sukker kan danne den energi, den skal bruge for at vokse. Ilten får den af planten, der frigiver ilt som et affaldsstof fra fotosyntesen. Svampens affaldsstof er CO_2 , som planten skal bruge sammen med vand til at danne det sukker, som den deler med svampen.

Parasitisme

Men svampe kan også leve som parasitter på de større af skovens planter - og derved skade dem. Når to forskellige organismer lever sammen, hvor de ikke hjælper hinanden, men kun den ene part har fordele ved det, kaldes det for parasitisme.

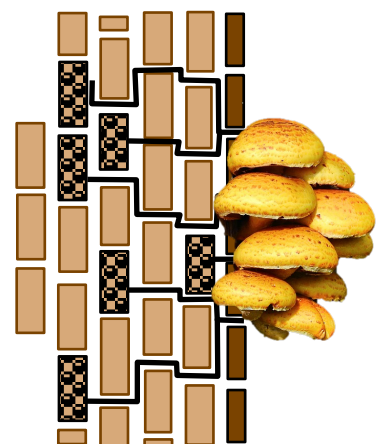
Disse svampe er skadelige for træer, da de laver råd i træerne. Det er dog kun få svampe, som direkte kan slå træerne ihjel.

Svampene danner lange rørformede svampeceller, der er perfekte til at bore sig gennem bark og ved på det træ, som svampene lever af.

Inde i træet ødelægger svampen træets celler. De nedbryder en del af træets egne celler, og fylder dem ud med beholdere eller blærer, som svampen bruger til at nedbryde, lagre og transportere de materialer, som svampen har brug for.

Svampen stjæler herefter sukkerstoffer og næringsstoffer fra træet.

Svampene nedbryder på den måde stammen. Når styrken i veddet forsvinder, kan det få træet til at bryde sammen. Det udgør naturligvis en fare for omgivelserne, da der er risiko for, at hele træet vælter, eller at grene knækker af.

Symbiose og Parasitisme

Lav et sammenligningsnotat, hvor du beskriver forskelle/ligheder mellem symbiose og parasitisme.

Karakteristisk for Symbiose

Karakteristisk for begge

Karakteristisk for Parasitisme

Beskriv og/eller tegn, hvordan svampe lever symbiotisk og parasitisk.

Svampe og symbiose

Svampe og parasitisme

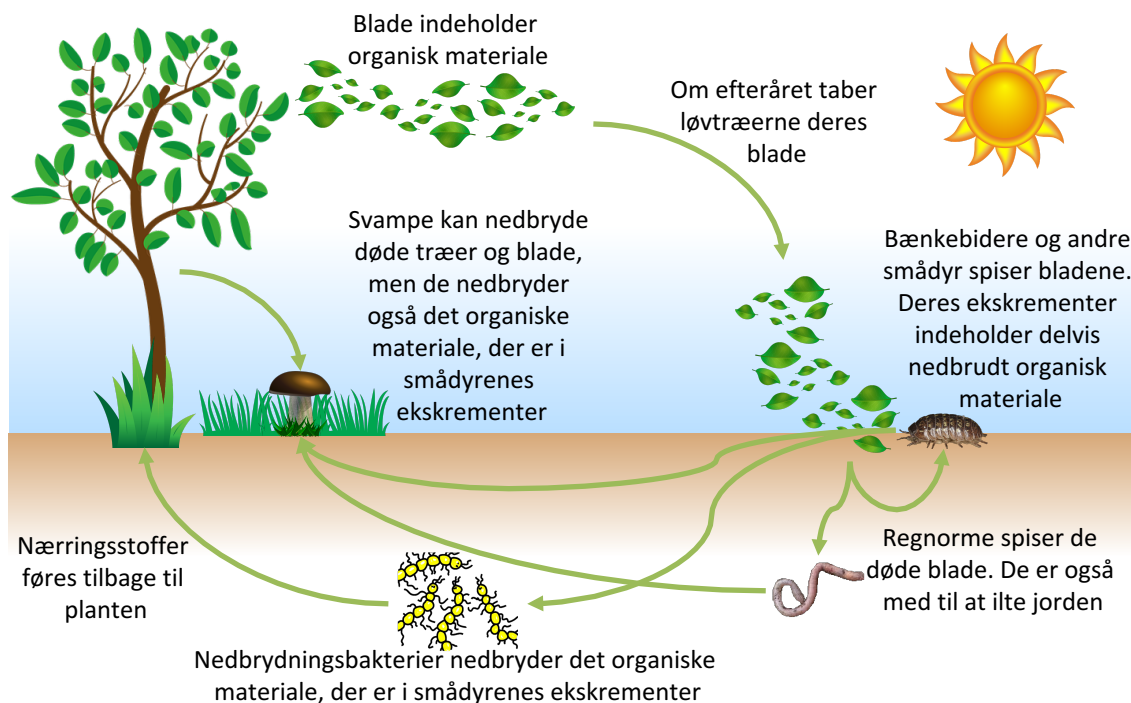
Nedbrydning – skovens skraldemænd

Svampe kan også leve af at nedbryde organisk materiale.

Nedbrydningen i skovbunden sker hele tiden. Blade, grene og døde dyr, der ligger i skovbunden, bliver konstant nedbrudt til mindre dele. Nedbrydning sker ikke af sig selv, men skal ofte have hjælp fra noget andet. Hjælperne kan være små dyr, bakterier eller svampe.

Det første led i naturens nedbrydningsproces er normalt smådyr, fx regnorme og bænkebidere, der får næring fra bl.a. nedfaldne blade, samtidig med at de sønderdeler bladene til mindre partikler. Svampe, bakterier og andre mikroorganismer får deres næring fra de plantedele, smådyrene ikke kan fordøje.

Smådyr og bakterier er gode og effektive nedbrydere, når det gælder bløde plantedele. Mange svampe er rigtig gode til at nedbryde træ og hårde plantedele, som ikke kan nedbrydes af andre. Derfor er svampene en vigtig del af naturens affaldssystem.

I løvskov består jordbunden gerne af døde bladrester og muld. Her er smådyr og bakterier meget effektive i omsætningen af dødt organisk materiale. Regnorm graver gange i jorden, så den bliver iltet. Nedbrydningsbakterier, der bruger ilten, er hurtige til at nedbryde - omtrent 10 gange hurtigere end svampe.

I nåleskov er jorden dækket af et tykt lag nåle. De er svære at nedbryde. Der er ingen regnorm og kun få smådyr og bakterier. Så i en nåleskov er det først og fremmest svampe, som står for nedbrydningen.

Nedbrydning – skovens skraldemænd

Træk streg mellem ord og den rigtige forklaring

Nedbrydning er en proces, hvor	☐	Sørger for nedbrydningen af dødt organisk materiale. De kaldes nedbrydere.
Små dyr, bakterier og svampe	☐	stoffer i døde dyr og planter findeles, så de kan genbruges som fx næringsstof for planter.
Første led i nedbrydningen	☐	Jordbunden består overvejende af døde blade. Her foregår nedbrydningen langsomt.
Andet led i nedbrydningen	☐	er svampe og bakterier, der nedbryder de dele, smådyrene ikke kunne fordøje.
Jordbunden i løvskov	☐	Jordbunden består overvejende af nedfaldne nåle, der er svære at nedbryde. Her foregår nedbrydningen langsomt.
Jordbunden i nåleskov	☐	er smådyr som regnorme og bænkebidere, der findeler de nedfaldne blade.
	☐	Jordbunden består overvejende af nedfaldne nåle. Her foregår nedbrydningen hurtigt.
	☐	Jordbunden består overvejende af muld dækket med døde blade. Her foregår nedbrydningen hurtigt.

Tegn og beskriv nedbrydningen i skovbunden.

Identifikation til svampejagt

Lameller

Vokser på jord Vokser på træer

Hvævet hat

Flad/tragt hat

Grøn Fluesvamp

Rød Fluesvamp

Snehvid Fluesvamp

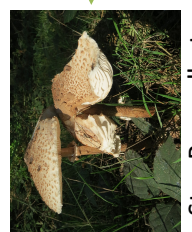
Violet Ametyshat

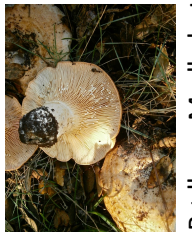
Paryk Blækhat

Prægtig Skørhat

Stor Parasolhat

Rødbrun Mælkehat

Karl Johan

Brun Skæl-rørhat

Brunstokket Rørhat

Filtet Rørhat

Brungul Rørhat

Sommer Rørhat

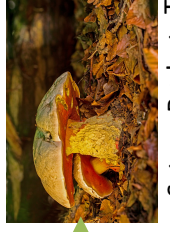
Lærke Rørhat

Galde Rørhat

Netstokket Indigo Rørhat

Satans Rørhat

Tøndersvamp
(Poresvamp)

Alm. Østershat

Knippesvovlhhat

Porcelænschat

Gul Fløjlssod

Pigge

Almindelig pigsvamp

Bævretrand

Mørk pigsvamp

Koralpigsvamp

Tragtformet læderpigsvamp

Feltundersøgelse i skoven

Hvilke svampe kan I finde i skoven? Sæt et kryds hver gang I finder en af nedenstående svampe.

Rørhatte

Karl Johan

Brunstokket Rørhat

Brungul Rørhat

Lærkerørhat

Netstokket Indigo Rørhat

Brun Skæl-rørhat

Filtet Rørhat

Sommer Rørhat

Galde Rørhat

Satansrørhat

Pigsvampe

Almindelig pigsvamp

Bævretand

Mørk pigsvamp

Koralpigsvamp

Tragtformet læderpigsvamp

Lamelsvampe

Hvælvhat

Grøn Fluesvamp

Snehvid Fluesvamp

Paryk Blækhat

Stor Parasolhat

Flad/tragthat

Rød Fluesvamp

Violet Ametysthat

Prægtig Skørhat

Rødbrun Mælkehat

Vokser på træer

Almindelig Østershat

Knippesvovlhat

Porcelænschat

Gul Fløjlsfod

Poresvampe

Tøndersvamp

God Jagt

Mål for emnet - Slutevaluering

Målet med emnet er, at eleverne:

- kan beskrive fotosyntese og respiration som led i en klassifikation af plante- og dyrerige.

1	2	3	4	5

- kan argumentere for, hvorfor svampe er hverken plante eller dyr

1	2	3	4	5

- kan ved brug af fagbegreber beskrive svampens opbygning

1	2	3	4	5

- kan sammenligne begreberne symbiose og parasitisme

1	2	3	4	5

- kan komme med eksempler på, hvordan svampe lever såvel symbiotisk som parasitisk

1	2	3	4	5

- kan beskrive nedbrydningen, der sker i skovbunden

1	2	3	4	5

- kan artsbestemme udvalgte svampe ud fra deres opbygning og udseende

1	2	3	4	5

